

Daily **mail**

DailyMail גיליון 4544 יום ה', 20.9.2007

מ"ל ועורך אחראי: פלי הנמר | עורך ראשי: יהודה קונפורטס | עורך: אור יעקב | סגן עורך: יובל בן טוב

גיליונות אלקטרוניים: ברכה או קללה?

משה קומוב, מנהל חברת ראש פסגה ושותף בחברת מ.ל. מגמה

משה קומוב, מנהל חברת ראש פסגה ושותף בחברת מ.ל. מגמה

היישום הנפוץ ביותר בעולם אחרי מעבד התמלילים הוא הגיליון האלקטרוני (spreadsheet). יישום ותיק זה משמש חברות גדולות, ארגונים, בתי ספר, עסקים קטנים ובתים פרטיים. גיליון העבודה האלקטרוני הינו כלי חזק לעריכת חישובים כולל מודלים מורכבים, עיבוד נתונים, סטטיסטיקה, הכנת דוחות, ניתוח נתונים וכלי לקבלת החלטות. גיליון האלקטרוני מרבית המרכיבים של מערכת מידע: נתונים, תכניות חישוב, תכניות פעולה, ממשק משתמש ועוד.

כה קל ואינטואיטיבי להשתמש בו שרוב אוכלוסיית המשתמשים מעדיפים אותו על פני מערכות מידע ממוסדות. בנוסף, קל להפעילו וניתן להפיק תוצרים יפים תוך זמן קצר. יחד עם זה קל ליצור מערך נתונים שגוי, לעקוף נהלים בארגון, לחשוף סודות מסחריים ואין חובה לגבות נתונים. נתקלתי במערכות מידע גדולות הבנויות על גיליונות אלקטרוניים בלבד. מערכות אלה פועלות מחוץ לנהלים והפיקוח של היחידה למערכות מידע בארגון ולא זוכות לגיבוי מסודר או אבטחה. נאותה.

בעירייה אחת ניהלו על גיליונות אלקטרוניים חיוב וגביה של היטל כבישים בעשרות מיליוני שקלים. למרות הפצרותיי, הם דבקו בשיטה שנים ולא הסכימו לעבור למערכת יעודית ומסודרת. להעדר הפיקוח ותקנים יש מחיר כבד. במצב הזה אפילו תקלה קטנה כמו קלקול בכונן קשיח יכולה להפוך לארוע אובדן נתונים קשה.

בעירייה אחרת נתנו לעובדת לא מנוסה להכין ניתוח תקני כח אדם שהוגש לשר הפנים. ביקשתי לערוך ביקורת על העבודה לפני ההגשה אבל מנכ"ל העירייה הצהיר, כי "לא צריך איש מחשבים כדי להכין גיליון אלקטרוני". בסוף, מרוב שינויים בעריכה, טורי הסיכום התבלבלו. השר מיד עלה על חוסר ההתאמה בסיכומים ושלח את המנכ"ל בידיים ריקות.

לפעמים מערכות בגיליון אלקטרוני פועלות במקביל למערכות ממוסדות (מערכות שכר, ERP, שיווק, CRM ועוד) ונוצרות סתירות בין הנתונים בשתי המערכות ולא יודעים היכן הנתונים הנכונים. שכיח ביותר להשתמש בגיליון האלקטרוני ככלי BI ודיווח וכנראה שזה כלי ה-BI הנפוץ בעולם.

מאחר והמשתמש רואה בדו"ח הסופי את היעד העיקרי, אין לו עניין בטיב הנתונים או בדיקות לוגיות ושאר ההפרעות שיש במערכת ארגונית, לפחות עד שהוא נתקל בבעיה. מבחינת המשתמש עדיף לעבוד בגיליון אלקטרוני מאשר במערכת ממוסדת. בגיליון העבודה אין צורך במתכנת לשנות חישוב או DBA כדי להוסיף שדה. בסוף קמה מערכת נתונים חדשה ועצמאית העומדת בסתירה עם הנתונים במערכת הארגונית. לתופעה יש השלכות קשות בנוסף על אלו שכבר הזכרתי:

- עורך הגיליון הוא האחראי היחיד לאמינות המידע, תקינות האלגוריתמים ושיטות עיבוד הנתונים. אין עליו פקוח מסודר. אין בקרת תהליך או שינוי (review).

- הנתונים מאוחסנים מחוץ למסד המידע הארגוני ואפילו במחשב המקומי. בעל הגיליון מחליט האם ישתף אחרים במידע ומתי או אם בכלל יעשה גיבוי.

- ביזור הנתונים בגיליונות אלקטרוניים גורם להפרטה של המידע. לעורך הגיליון בעלות פרטית על המידע והוא יכול להחזיק בו כבן ערובה. נתקלתי בתופעה הזו במשרד ממשלתי בו פקיד שמר בסוד על גיליון אלקטרוני עם תחשיב מסוים. כל מי שהיה זקוק לתחשיב היה צריך לעלות אליו לרגל.

- אין בהכרח אבטחה למידע. נתונים כספיים רגישים ומפרטים סודיים של מוצרים מאוחסנים בגיליונות אלקטרוניים. נתונים חסויים לפי חוק הגנת הפרטיות נרשמים בגיליונות אלקטרוניים. הכל ערוך ומסודר ממתין לפורץ.

ללא כוונת זדון, משתמשים רבים ששגו בשימוש בגיליונות אלקטרוניים גרמו לנזקים של מיליוני דולרים. בארה"ב, חברת גז מווירג'יניה ניהלה מעקב אחרי מלאי הגז בגיליון אלקטרוני. הטור בו נרשמו כמויות מלאי הגז לא סוכם במלואו. החברה דיווחה על חסר במלאי ומחיר הגז עלה. בתביעה הייצוגית נטען שהטעות גרמה לעליית מחירים בסכום כולל של 200 מיליון דולרים למיליארד דולרים.

טבעי שנפנה ליחידת המחשב בארגון על מנת לחפש תשובות, אולם אלה בין האשמים במצב. לאנשי המחשב נמאס לכתוב דוחות לכל דרישה שצצה. הם אלה שהתקינו במערכת הארגונית את האופציה לייצא נתונים לגיליון האלקטרוני כדי "שהמשתמשים ישברו את הראש לבד".

הטעויות, התקלות והרמאויות מחייבות את הארגון לשים לב לפעילות האנפה המתרחשת בגיליונות אלקטרוניים. הגיליון האלקטרוני הוא חלק בלתי נפרד ממערך המידע ועיבוד הנתונים. הארגון חייב לקבוע כללים לשימוש בגיליון האלקטרוני ולפקח על יישומם. רק כך יצליחו למזער את נזקים משימוש לא תקין בכלי הנהדר הזה.